

Данкевич Євген Михайлович

*доктор економічних наук,
професор кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності
та публічного управління
Поліський національний університет*

Dankevych Yevhen

*Doctor of Economics,
Professor of the Department of Economic Theory, Intellectual Property
and Public Administration
Polissia National University
ORCID: 0000-0001-8337-5956*

Данкевич Віталій Євгенович

*доктор економічних наук,
декан факультету права, публічного управління та національної безпеки
Поліський національний університет*

Dankevych Vitalii

*Doctor of Economics,
Dean of the Faculty of Law, Public Administration and National Security
Polissia National University
ORCID: 0000-0002-0522-2927*

Ахметов Ільяс Рустамович

*кандидат економічних наук, голова ГО
ГО «Агенція «Гудвіл»*

Akhmetov Illias

*PhD in Economics, Head of the NGO
NGO "Agency "GOODWILL"*

DOI: 10.25313/2617-572X-2024-3-9779

ПРІОРИТЕТИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ РОЗВИТКУ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ І ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ: БЕЗПЕКА, ІНВЕСТИЦІЇ, ІННОВАЦІЇ ТА ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ

PRIORITIES OF STATE POLICY FOR THE DEVELOPMENT OF LOCAL SELF-GOVERNMENT IN THE CONDITIONS OF WAR AND POST-WAR RECONSTRUCTION OF RURAL AREAS IN UKRAINE: SECURITY, INVESTMENT, INNOVATION, AND DIGITALIZATION

Анотація. Вступ. У статті розглядаються виклики та пріоритети державної політики в сфері місцевого самоврядування в Україні під час російської війни проти України та в період післявоєнної відбудови. В контексті безперервної загрози збройної агресії, стаття акцентує на необхідності консолідації зусиль як на державному, так і на місцевому рівнях для захисту населення, відновлення інфраструктури, та забезпечення соціально-економічного розвитку регіонів. Автори аналізують законодавче регулювання функціонування місцевого самоврядування в умовах воєнного стану, взаємодію між цивільними адміністраціями та військовими органами, а також роль децентралізації у зміцненні потенціалу територіальних громад. Особлива увага приділяється стратегіям залучення інвестицій, інноваційним рішенням та можливостям

діджиталізації для ефективної відбудови та розвитку сільських територій, що стали особливо актуальними в контексті відновлення пошкоджених війною об'єктів і підтримки внутрішньо переміщених осіб.

Важливість активної участі громад у післявоєнній відбудові наголошується як ключовий елемент успішного відновлення та розвитку. Громади відіграють вирішальну роль у визначенні пріоритетів відбудови, адаптації до нових реалій, відновленні соціальної інфраструктури та зміцненні місцевої економіки. Підкреслюється, що інклюзивний підхід та залучення широкого спектра зацікавлених сторін, включаючи громадян, бізнес, неприбуткові організації та міжнародних партнерів, є важливим для забезпечення стійкого розвитку та відбудови територій, що постраждали від війни. Ініціатива та участь громад сприяють не тільки фізичному відновленню, але й відновленню соціальної згуртованості, психологічної стабільності та загального благополуччя населення.

Мета. Мета статті полягає у визначенні та аналізі пріоритетів державної політики розвитку місцевого самоврядування в Україні в контексті військових дій та післявоєнної відбудови сільських територій. Це передбачає глибоке дослідження викликів, з якими стикається місцеве самоврядування під час війни та в процесі відновлення після неї, з особливим акцентом на забезпечення безпеки, залучення інвестицій, реалізацію інноваційних підходів та використання можливостей діджиталізації для підвищення ефективності управління та взаємодії з громадянами.

Матеріали та методи. Для досягнення поставленої мети використовувались різноманітні наукові методи та підходи, включаючи аналіз нормативно-правових документів, які регулюють функціонування місцевого самоврядування в Україні в умовах воєнного стану та під час відбудови після війни. Було здійснено аналітичний огляд стратегічних документів розвитку місцевого самоврядування, планів відбудови та програм соціально-економічного розвитку сільських територій. Емпіричною базою дослідження послужили дані з офіційних звітів міністерств та відомств, аналітичні звіти міжнародних організацій, а також результати опитувань представників місцевого самоврядування, бізнесу, громадськості та внутрішньо переміщених осіб.

Результати дослідження визначають пріоритети державної політики розвитку місцевого самоврядування в Україні протягом воєнного та післявоєнного періодів, акцентуючи на чотирьох ключових напрямках: забезпеченні безпеки через ефективну цивільну оборону та плани дій на випадок надзвичайних ситуацій; залученні інвестицій за допомогою реформ і програм підтримки бізнесу; реалізації інновацій у всіх сферах діяльності, від розвитку інфраструктури до освіти та охорони здоров'я; та діджиталізації, що включає впровадження електронних сервісів та систем електронного документообігу для підвищення ефективності управління та залучення громадян до участі в управлінні. Цей комплексний підхід об'єднує зусилля уряду, місцевої влади, бізнесу та громадськості, спрямовані на сталий розвиток та відновлення сільських територій, зміцнюючи їхню соціально-економічну структуру в умовах війни та на етапі відбудови.

Перспективи розвитку місцевого самоврядування в Україні в умовах війни та післявоєнної відбудови сільських територій зосереджуються на подальшому зміцненні безпекового компонента, активізації інвестиційних процесів, впровадженні інноваційних технологій і методів управління, а також просуванні діджиталізації в усіх сферах діяльності громад. Реалізація цих напрямків дозволить не тільки ефективно відновити постраждалі від війни території, але й покладе міцний фундамент для їх сталого розвитку, підвищення рівня життя населення, залучення внутрішніх та зовнішніх інвестицій, та забезпечення інтеграції України у світовий економічний простір. Активне залучення громадян до процесів управління, зокрема через електронні платформи та інструменти електронної демократії, відіграватиме ключову роль у підвищенні прозорості та ефективності місцевого самоврядування, сприяючи формуванню відкритого та динамічного суспільства.

Ключові слова: державна політика, місцеве самоврядування, громади, війна, післявоєнна відбудова, безпека, сільські території, діджиталізація.

Summary. Introduction. The article examines the challenges and priorities of state policy in the field of local self-government in Ukraine during the Russian war against Ukraine and in the post-war reconstruction period. In the context of the ongoing threat of armed aggression, the article emphasizes the need to consolidate efforts at both the state and local levels to protect the population, restore infrastructure, and ensure the socio-economic development of regions. The authors analyze the legislative regulation of the functioning of local self-government in conditions of martial law, the interaction between civil administrations and military bodies, and the role of decentralization in strengthening the potential of territorial communities. Special attention is given to strategies for attracting investments, innovative solutions, and digitalization opportunities for effective reconstruction and development of rural areas, which have become particularly relevant in the context of the restoration of war-damaged objects and support for internally displaced persons.

The importance of active community participation in post-war reconstruction is emphasized as a key element of successful recovery and development. Communities play a decisive role in determining reconstruction priorities, adapting to new realities, restoring social infrastructure, and strengthening the local economy. It is underlined that an inclusive approach and the involvement of a wide range of stakeholders, including citizens, business, non-profit organizations, and international partners, are important for ensuring sustainable development and reconstruction of territories affected by the war. The initiative and participation of communities contribute not only to physical restoration but also to the restoration of social cohesion, psychological stability, and the overall well-being of the population.

Objective. The aim of the article is to identify and analyze the priorities of state policy for the development of local self-government in Ukraine in the context of military actions and post-war reconstruction of rural areas. This implies a thorough investigation of the challenges faced by local self-government during the war and in the recovery process afterward, with a particular

focus on ensuring safety, attracting investments, implementing innovative approaches, and utilizing digitalization opportunities to enhance management efficiency and interaction with citizens.

Materials and Methods. To achieve the set goal, a variety of scientific methods and approaches were used, including the analysis of legal documents regulating the functioning of local self-government in Ukraine in conditions of martial law and during post-war reconstruction. An analytical review of strategic documents on the development of local self-government, reconstruction plans, and programs for the socio-economic development of rural areas was conducted. The empirical base of the study included data from official reports of ministries and departments, analytical reports of international organizations, and survey results from representatives of local self-government, business, the public, and internally displaced persons.

The results of the study define the priorities of state policy for the development of local self-government in Ukraine during the war and post-war periods, focusing on four key areas: ensuring safety through effective civil defense and emergency action plans; attracting investments through reforms and business support programs; implementing innovations in all spheres of activity, from infrastructure development to education and healthcare; and digitalization, which includes the introduction of electronic services and document management systems to enhance management efficiency and citizen participation. This comprehensive approach unites the efforts of the government, local authorities, business, and the public aimed at sustainable development and reconstruction of rural areas, strengthening their socio-economic structure in times of war and reconstruction stages.

Perspectives. The development perspectives of local self-government in Ukraine in conditions of war and post-war reconstruction of rural areas focus on further strengthening the security component, activating investment processes, implementing innovative technologies and management methods, and promoting digitalization in all spheres of community activity. Implementing these directions will not only effectively restore the territories affected by the war but also lay a solid foundation for their sustainable development, improve the living standards of the population, attract domestic and foreign investments, and ensure Ukraine's integration into the global economic space. Active involvement of citizens in management processes, especially through electronic platforms and tools of electronic democracy, will play a key role in enhancing the transparency and efficiency of local self-government, contributing to the formation of an open and dynamic society.

Key words: state policy, local self-government, communities, war, post-war reconstruction, security, rural areas, digitalization.

Постановка проблеми. Сучасна ситуація в країні, обумовлена російською війною проти України, поставила перед українським суспільством та державою безпрецедентні виклики. Бойові дії на значних територіях, часткова окупація та поступове звільнення сільських територій вимагають не лише ведення активних оборонних заходів, а й відновлення зруйнованої інфраструктури, забезпечення безпеки мешканців та створення умов для повернення до нормального життя.

Особливістю цього періоду є те, що відновлювальні процеси розпочались не по закінченню воєнних дій, а в умовах, коли частина територій досі знаходиться під загрозою або ж активними бойовими діями. Це ставить місцеве самоврядування перед потребою швидкого реагування на непередбачувані виклики, ефективного вирішення проблем відбудови та адаптації до змінених умов життя [1; 3; 5].

В контексті воєнного стану, відбудова та розвиток місцевого самоврядування набуває нового значення. Відновлення зруйнованого житла, інфраструктури, комунальних служб, культурно-історичної спадщини, енергетичних мереж та автошляхів є критично важливим для відновлення нормального функціонування та розвитку територіальних громад. Місцеві органи влади, в умовах відсутності централізованого керівництва, самостійно ініціюють та реалізують необхідні проекти та програми, що вимагає від них високого рівня відповідальності, оперативності та інноваційного підходу.

Проблема полягає у необхідності вироблення ефективної державної політики, яка б забезпечила місцевому самоврядуванню ресурси, повноваження та підтримку для виконання завдань відбудови та розвитку в умовах війни та післявоєнної відбудови. Особлива увага має бути приділена забезпеченню безпеки, залученню інвестицій, впровадженню інновацій та діджиталізації процесів управління та взаємодії з громадянами, що сприятиме прискоренню процесів відновлення та підвищенню ефективності місцевого самоврядування.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналіз останніх досліджень та публікацій відображає широкий спектр питань, пов'язаних з розвитком місцевого самоврядування в Україні в контексті війни та післявоєнної відбудови. Дослідження торкаються аспектів децентралізації, безпеки, економічного розвитку, інновацій, діджиталізації та залучення інвестицій. В роботі Безгіна аналізується, як війна впливає на регіональну політику в Україні, особливо у контексті децентралізації, громад, податків та економіки. Дослідження підкреслює необхідність переосмислення підходів до управління на місцевому рівні у відповідь на виклики війни [1].

Борщевський та співавтори зосереджуються на важливості ефективного управління громадами в сучасних геополітичних умовах, виокремлюючи децентралізацію як ключовий інструмент зміцнення спроможності громад протистояти кризам. В контексті юридичного регулювання, Європейська хартія місцевого самоврядування надає основоположні принципи, що мають бути інтегровані

в українську систему місцевого управління, особливо у контексті воєнного стану та післявоєнної відбудови [2].

Іванов та Іванова розробляють методичний підхід до вибору напрямів просторового розвитку об'єднаних територіальних громад, що є особливо актуальним для планування відновлення після війни [4]. Міжнародні аспекти, такі як вплив війни на глобальну енергетичну та продовольчу безпеку, а також управління лісовими та водними ресурсами у контексті адміністративно-територіальної реформи, розширюють розуміння проблематики місцевого самоврядування [5].

Підсумковий документ Міжнародної конференції з питань відновлення України та Стратегія розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року надають рамки для розробки та впровадження інноваційних та діджиталізованих рішень в процесах відбудови. Аналітичні довідки та звіти, такі як робота Писаренко та Куранди та звіт Вишлінського та Репка, демонструють результати реалізації пріоритетних напрямів розвитку науки та техніки, а також вплив війни на економіку України [9–11].

В контексті Європейської зеленої угоди, дослідження Данкевича В. та співавторів висвітлюють питання збалансованого природокористування та забезпечення продовольчої безпеки, що є важливим для стратегій розвитку місцевого самоврядування [7; 8; 12]. Таким чином, аналіз останніх досліджень та публікацій підкреслює багатовекторність проблеми розвитку місцевого самоврядування в Україні, вимагаючи інтегрованого підходу, що включає безпекові, економічні, соціальні, екологічні аспекти та використання інновацій та технологій.

Формулювання цілей дослідження. Мета статті полягає у визначенні та аналізі пріоритетів державної політики розвитку місцевого самоврядування в Україні в контексті військових дій та післявоєнної відбудови сільських територій. Це передбачає глибоке дослідження викликів, з якими стикається місцеве самоврядування під час війни та в процесі відновлення після неї, з особливим акцентом на забезпечення безпеки, залучення інвестицій, реалізацію інноваційних підходів та використання можливостей діджиталізації для підвищення ефективності управління та взаємодії з громадянами.

Матеріали та методи. Для досягнення поставленої мети використовувались різноманітні наукові методи та підходи, включаючи аналіз нормативно-правових документів, які регулюють функціонування місцевого самоврядування в Україні в умовах воєнного стану та під час відбудови після війни. Було здійснено аналітичний огляд стратегічних документів розвитку місцевого самоврядування, планів відбудови та програм соціально-економічного розвитку сільських територій. Емпіричною базою дослідження послужили

дані з офіційних звітів міністерств та відомств, аналітичні звіти міжнародних організацій, а також результати опитувань представників місцевого самоврядування, бізнесу, громадськості та внутрішньо переміщених осіб.

Виклад основного матеріалу дослідження. Планування відновлення та покращення умов життя, що перевищують довоєнний стан, має стати спільним завданням для національної єдності та згуртованості, що спонукає до перемоги. Незважаючи на виклики, пов'язані з безпосередніми наслідками війни, такі як атаки на цивільне населення, бомбардування лікарень та інфраструктурних зруйнувань, мрія про відновлення втілює в собі важливі послання надії та необхідності продовжувати боротьбу. Ця подвійна перспектива зміщує надію з реаліями війни, підкреслюючи, що ефективне відновлення є складною задачею нового століття, яка вимагає інноваційного підходу та передових технологій.

Держава вже активно працює над відновленням країни, її регіонів та громад, причому місцевому самоврядуванню необхідно вже зараз зосередитися на розробці стійких проєктів. Успіх цих зусиль буде залежати від згуртованості громад та визначення ними власних пріоритетів відновлення. Залучення громадян до процесу прийняття рішень та самоврядування вкрай важливо і має бути гарантовано законодавством, що надає територіальним громадам більше можливостей для активної участі та контролю за діяльністю влади.

Збільшення довіри між державою та населенням стає ключовим фактором для побудови взаємної довіри в суспільстві. Така довіра, у свою чергу, створює міцну основу для єдності регіонів України у протистоянні зовнішньому агресору. Громади, які перебувають у тилу, формують соціально-економічну основу перемоги України, демонструючи високу стійкість та здатність до відновлення після звільнення з окупації.

Стійкість громад підтверджує правильність децентралізації як стратегії, що потребує подальшого розвитку в межах повоєнної розбудови. Органи місцевого самоврядування продовжують виконувати свої повноваження, адаптуючись до специфіки воєнного стану, що демонструє їх важливу роль у відновленні та розвитку громад.

Таким чином, активна участь громад у процесі відновлення та розвитку є ключовою. Це передбачає залучення не тільки влади та громадян, але й міжнародних партнерів для розробки ефективних, інклюзивних та інноваційних рішень, що сприятимуть швидкому та якісному відновленню України. Війна, хоч і накладає певні обмеження, водночас відкриває можливості для побудови нового, стійкішого майбутнього, ґрунтованого на принципах демократії, інновацій та технологічного прогресу.

У рамках комплексного аналізу сучасного стану розвитку громад та визначення стратегічних

напрямок їх подальшого функціонування було ініційовано соціологічне дослідження серед представників бізнесу в громадах Житомирської області. Методологічною базою дослідження послужив анкетний опитувальник, розроблений з метою оцінки перцепції бізнес-середовища щодо найбільш пріоритетних задач для розвитку територіальних громад. В результаті анкетування, дані якого представлені на рис. 1, було виявлено, що розвиток малого і середнього підприємництва є визначальною пріоритетною задачею з набором 15 балів за визначеною шкалою оцінок. Такий високий показник підкреслює значимість створення сприятливих умов для розвитку підприємницької активності та підтримки бізнес-ініціатив у межах територіальних громад.

Завдання, спрямоване на зменшення рівня безробіття, зайняло друге місце із показником у 14 балів, що свідчить про високу зацікавленість бізнесу в розширенні ринку праці та забезпеченні жителів громади робочими місцями. Це, в свою чергу, відображає розуміння бізнес-спільнотою важливості соціальної стабільності та економічної активності населення як ключових чинників розвитку громади. Інші завдання, як-от ремонт доріг, благоустрій населених пунктів, використання природних ресурсів та розвиток сфери дозвілля, були також визначені респондентами як важливі для

розвитку територіальної громади, однак отримали менше балів у порівнянні з попередніми категоріями. Це вказує на розуміння необхідності комплексного підходу до розвитку громад, де економічні питання (розвиток підприємництва та зайнятості) сприймаються як фундаментальна база, на якій мають будуватися інші аспекти соціального та культурного розвитку.

На основі представлених на рис. 1 даних анкетування, значна частка опитаних підкреслила важливість питань безпеки та залучення інвестицій та інновацій у процесі відновлення та розвитку сільських територій. Це вказує на усвідомлення представниками бізнес-спільноти критичної необхідності створення безпечного та сприятливого середовища для приваблення зовнішнього капіталу та новітніх технологій. Особлива увага до аспектів безпеки та інноваційних підходів до розвитку є свідченням зростаючої ролі сучасних технологій та стійкого інвестиційного клімату в стратегічних планах розвитку громад.

В умовах війни та наступної післявоєнної відбудови, розвиток місцевого самоврядування в сільських територіях України набуває особливої актуальності та вимагає комплексного підходу. Першочерговим завданням є забезпечення безпеки, яка лежить в основі всіх подальших кроків до відновлення та розвитку. Це означає не лише захист

Рис. 1. Завдання, які необхідно здійснити для розвитку громади на думку бізнесу
Джерело: власні дослідження авторів

від військових загроз, а й забезпечення енергетичної безпеки, створення надійних комунікацій і інфраструктури для надзвичайних ситуацій, а також розмінування та відновлення пошкодженої інфраструктури.

Інвестиції в сільську інфраструктуру відіграють ключову роль у післявоєнній відбудові. Важливо залучати кошти не тільки від держави, а й з приватного сектору та міжнародних донорів для відновлення житла, соціальних об'єктів, аграрної індустрії та дорожньої мережі. Це дозволить не лише відновити зруйноване, а й модернізувати інфраструктуру, підвищивши її ефективність та стійкість до майбутніх викликів.

Інновації мають стати пріоритетом у всіх сферах відбудови та розвитку місцевого самоврядування. Впровадження новітніх технологій в аграрний сектор, оновлення освітнього процесу, розвиток електронних сервісів для громадян, а також інвестиції в «зелену» енергетику можуть суттєво покращити якість життя в сільських регіонах та зробити їх більш привабливими для життя та бізнесу. Діджиталізація відіграє важливу роль у модернізації місцевого самоврядування. Цифрові технології можуть сприяти прозорості та ефективності управління, забезпечуючи громадянам доступ до важливої інформації та послуг без необхідності виходити з дому. Розвиток електронного урядування, цифрових освітніх платформ та інших онлайн-сервісів може стати вирішальним у підвищенні рівня життя в сільській місцевості.

Таким чином, пріоритети державної політики розвитку місцевого самоврядування в умовах війни і післявоєнної відбудови сільських територій України мають бути спрямовані на забезпечення безпеки, залучення інвестицій, інноваційний розвиток та широке впровадження діджиталізації. Ці заходи дозволять не тільки відновити зруйноване внаслідок війни, але й закласти міцний фундамент для майбутнього процвітання сільських територій України.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Висновки до статті підкреслюють, що розробка та реалізація державної політики розвитку місцевого самоврядування в умовах війни та післявоєнної відбудови сільських територій України вимагає комплексного підходу. Передусім, необхідно зміцнювати інституційні основи територіальних громад, виходячи з принципу, що міцні інституції сприяють ефективнішому використанню допомоги та зростанню довіри з боку громадян.

Дослідження показують, що довіра до державних і соціальних інституцій в Україні збільшується навіть у складних умовах війни, що вказує на високий потенціал громадської підтримки в процесах відновлення. Тому державна політика має бути спрямована на підтримку та розвиток місцевих інституцій, надаючи їм необхідні ресурси та повноваження для самостійного вирішення викликів відбудови та розвитку.

Залучення фінансової допомоги та інвестицій від міжнародних донорів та організацій повинно сприяти економічному зростанню, а не заміщати його. Важливим є фокус на інвестиціях в інфраструктуру, освіту, здоров'я, а також на розвитку цифрових технологій, що дозволить підвищити ефективність управління, забезпечити прозорість та залучити громадськість до контролю над діяльністю владних структур. Цифровізація і впровадження інноваційних технологій стають ключовими елементами успішної післявоєнної відбудови, дозволяючи територіальним громадам та громадськості брати активну участь у прийнятті рішень і здійсненні контролю за владними структурами.

У зв'язку з цим, державна політика розвитку місцевого самоврядування має зосередитися на створенні умов для розвитку сильних, незалежних та ефективних інституцій, які зможуть вести за собою громади в процесі відновлення та розвитку, використовуючи сучасні технології та інноваційні підходи.

Література

1. Безгін В. Як війна змінить регіональну політику в Україні: децентралізація, громади, податки, економіка. *AgroPolit.com*. 2022. URL: <https://agropolit.com/blog/503-yak-viyna-zminit-regionalnu-politiku-v-ukrayini-detsentralizatsiya-gromadi-podatki-ekonomika> (дата звернення: 31.03.2024).
2. Борщевський В., Матвеев Є., Куропас І., Микита О. Війна. Громади. Децентралізація. Як налагодити ефективне управління громадами в сучасних геополітичних реаліях. *Громадський простір*. 2022. URL: <https://www.prostir.ua/?news=vijna-hromadydetsentralizatsiya-yak-nalakhodyty-efektyvne-upravlinnya-hromadamy-v-suchasnyh-geopolitychnykh-realiyah> (дата звернення: 31.03.2024).
3. Європейська хартія місцевого самоврядування. м. Страсбург, 15 жовтня 1985 року. *Верховна Рада України: офіційний вебпортал*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text (дата звернення: 31.03.2024).
4. Іванов Ю. Б., Іванова О. Ю. Методичний підхід до вибору напрямів просторового розвитку об'єднаних територіальних громад в умовах децентралізації та воєнного стану. *Бізнес Інформ*. 2022. № 7. С. 67–73.
5. Pryshliak N., Dankevych V., Tokarchuk D., Shpykuliak O. The sowing and harvesting campaign in Ukraine in the context of hostilities: challenges to global energy and food security. *Energy Policy Journal* 2023. 26(1). P. 145–168.

6. Dankevych V., Dankevych Y. Management of forest and water resources in the context of administrative-territorial reform: the experience of Poland. *The scientific heritage*. Budapest, 2020. Vol. 6, № 55. P. 27–31.
7. Декларація Лугано: підсумковий документ Міжнародної конференції з питань відновлення України (URC 2022). Лугано, 2022. URL: <https://ua.urc-international.com/materiali-konferenciyi> (дата звернення: 31.03.2024).
8. Про схвалення Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 10 липня 2019 р. № 526-р. *Верховна Рада України: офіційний вебпортал*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-%D1%80#Text> (дата звернення: 31.03.2024).
9. Писаренко Т.В., Куранда Т.К. та ін. Реалізація пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки та отримані результати у 2021 р.: *аналітична довідка*. Київ: УкрІНТЕІ, 2022. 53 с.
10. Вишлінський Г., Репко М. та ін. Економіка України під час війни: звіт за жовтень 2022. *Центр економічної стратегії, German Economic Team*. 2022. 22 с.
11. Skydan O. V., Dankevych V. Ye., Fedoniuk T. P., Dankevych Ye. M., Yaremova M. I. European green deal: Experience of food safety for Ukraine. *International Journal of Advanced and Applied Sciences*. 2022. 9(2). P. 63–71.
12. Данкевич В.Є., Данкевич Є.М., Бондарчук Н.В., Стрільчук В.А. Європейська зелена угода: дорожня карта збалансованого природокористування в умовах децентралізації. *Проблеми економіки*. 2021. № 1 (47) С. 185–191.

References

1. Bezhin, V. (2022). Yak viina zminyt rehionalnu polityku v Ukraini: detsentralizatsiia, hromady, podatky, ekonomika [How the War Will Change Regional Politics in Ukraine: Decentralization, Communities, Taxes, Economy]. *AgroPolit.com*. Retrieved from <https://agropolit.com/blog/503-yakviyna-zminyt-regionalnu-politiku-vukrayini-detsentralizatsiya-gromadipodatki-ekonomika> [in Ukrainian].
2. Borshchevskiy, V. et al. (2022). Viina. Hromady. Detsentralizatsiia. Yak nalahodyty efektyvne upravlinnia hromadamy v suchasnykh heopolitychnykh realiakh [War. Communities. Decentralization. How to Establish Effective Management of Communities in Modern Geopolitical Realities]. *Hromadskyi prostir*. Retrieved from <https://www.prostir.ua/?news=vijnahromadydetsentralizatsiya-yak-nalahodyty-efektyvne-upravlinnyahromadamy-v-suchasnyh-heopolitychnyh-realiyah> [in Ukrainian].
3. Yevropeys'ka khartiya mistsevoho samovryaduvannya [European Charter of Local Self-Government. Strasbourg, October 15, 1985]. *Verkhovna Rada Ukrainy: ofitsiyni vebportal — Verkhovna Rada of Ukraine: official webportal*. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text [in Ukrainian].
4. Ivanov, Yu. B., & Ivanova, O. Yu. (2022). Metodichnyy pidkhid do vyboru napryamiv prostorovoho rozvytku obyednanykh terytorialnykh hromad v umovakh detsentralizatsii ta voyennoho stanu [Methodical approach to the choice of directions of spatial development of united territorial communities in conditions of decentralization and martial law]. *Biznes Inform*, 7, 67–73 [in Ukrainian].
5. Pryshliak, N., Dankevych, V., Tokarchuk, D., & Shpykuliak, O. (2023). The sowing and harvesting campaign in Ukraine in the context of hostilities: challenges to global energy and food security. *Energy Policy Journal*, 26(1), 145–168.
6. Dankevych, V., & Dankevych, Y. (2020). Management of forest and water resources in the context of administrative-territorial reform: the experience of Poland. *The scientific heritage*, 6 (55), 27–31.
7. Deklaratsiia Luhano: pidsumkovyi dokument Mizhnarodnoi konferentsii z pytan vidnovlennia Ukrainy (URC 2022). Luhano, 2022. Retrieved from <https://ua.urc-international.com/materiali-konferenciyi> [in Ukrainian].
8. Pro skhvalennia Stratehii rozvytku sfery innovatsiinoi diialnosti na period do 2030 roku: Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 10 lypnia 2019 r. № 526-r [On the approval of the Strategy for the development of the sphere of innovative activity for the period up to 2030: Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated July 10, 2019 No. 526]. *Verkhovna Rada Ukrainy: ofitsiyni vebportal — Verkhovna Rada of Ukraine: official webportal*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-%D1%80#Text> [in Ukrainian].
9. Pysarenko, T. V., Kuranda, T. K. et al. (2022). Realizatsiia priorytetnykh napriamiv rozvytku nauky i tekhniky ta otrymani rezultaty u 2021 r.: analitychna dovidka [Implementation of priority areas of science and technology development and results obtained in 2021: analytical reference]. Kyiv: UkrINTEI [in Ukrainian].
10. Vyshlinskyi, H., Repko, M. et al. (2022). Ekonomika Ukrainy pid chas viiny: zvit za zhovten 2022 [Economy of Ukraine during the war: report for October 2022]. *Tsentr ekonomichnoi stratehii. German Economic Team* [in Ukrainian].
11. Skydan, O. V., Dankevych, V. Ye., Fedoniuk, T. P., Dankevych, Ye. M., & Yaremova, M. I. (2022). European green deal: Experience of food safety for Ukraine. *International Journal of Advanced and Applied Sciences*, 9(2), 63–71.
12. Dankevych, V. Ye., Dankevych, Ye. M., Bondarchuk, N. V., Strilychuk, V. A. (2021). Yevropeiska zelena ughoda: dorozhnia karta zbalansovanoho pryrodokorystuvannya v umovakh detsentralizatsii. *Problemy ekonomiky*, 1 (47), 185–191 [in Ukrainian].